

*Людмила Мироненко, професор
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

АНГЛІЙСЬКА ЛІРИКА 1900 – 1920-Х РОКІВ: ТРАДИЦІЯ ТА НОВАТОРСТВО ОЧИМА УКРАЇНСЬКОЇ ДОСЛІДНИЦІ

Рецензія на монографію Є.С. Чернокової «Англійська лірика 1900 – 1920-х років і становлення модернізму» (Харків, 2013).

Ключові слова: георгіанці, «окопні поети», Едвард Томас, Д.Г. Лоренс, Т.С. Еліот, Е. Павнд, жанр, модернізм, експресіонізм, імагізм.

The review of Y.S. Chernokova's study "The English Lyrics of 1900 – 1920s and Formation of Modernism".

Key words: Georgians, war poets, Edward Thomas, D.H. Lawrence, T.S. Eliot, E. Pound, genre, Modernism, Expressionism, Imagism.

Рецензована робота є сучасним ґрунтовним філологічним дослідженням. Без сумніву, її можна вважати новаторською, адже вона відкриває для сучасної науки і нові імена, і новий історико-літературний ракурс погляду на англійську поезію початку минулого сторіччя. Більше тридцяти років пройшло з моменту виходу навчального посібника Грети Іонкіс «Английская поэзия XX века (1917-1945)» (1980), що до цього часу залишається єдиною спробою цілісного дослідження англійської поезії першої половини минулого століття на пострадянському просторі. Але велика група видатних поетів цієї доби залишилася поза увагою дослідників: йдеться про цілісне бачення поезії георгіанців, пильне прочитання всього масиву поезії Едварда Томаса та Девіда Герберта Лоренса, розширення для вітчизняної науки кола «окопних поетів» тощо. Монографія Є.С. Чернокової заповнює ці лакуни.

Ще один важливий новаторський аспект дослідження – зосередження саме на ліриці: осмислення лірики має на меті актуалізацію як нових науково-теоретичних підвалин її існування і розвитку як системи, так і оприявлення впливу художніх реалій на її буття в межах реалістичної та модерністської парадигм художності.

Структура монографії логічна й умотивована: дослідження спрямовано на всебічне відображення розмаїтій картини та виокремлення найбільш значущих художніх досягнень в англійській ліриці першої третини ХХ століття.

Так, у першому розділі йдеться про георгіанську поезію як явище, яке довгий час вважалося прикладом «відступу» від магістрального розвитку, що був спрямований у бік модернізму. Авторка доводить, що і георгіанці і модерністи, нехай і по-різному, але намагалися подолати умоглядний пафос вікторіанського розуміння поезії як місії (навіть, якщо це подекуди виглядало, як ескейпізм) або абсолютизацію краси у естетів, сповідували розуміння мистецтва як незацікавленого споглядання (Т.Е. Г'юм), прагнули розвитку сучасної поетичної мови. Але «непрямої» хід історико-літературного процесу проявляється і тут – у складному поєднанні «подолання» з успадкуванням, під знаком не тільки Гарді та Гаусмена, але й Вордсворта та інших романтиків.

У другому розділі, присвяченому поезії першої світової, відомої ще як «літературна» війна, йдеться про метаморфози героїчного і на рівні семантики, і на рівні поетики, досліджуються жанрові зсуви у творчості «окопних поетів». Новаторським видається підрозділ, присвячений поезії Айзека Розенберга, в якому через філологічний аналіз текстів доводиться оригінальність його лірики, і це робить його фігурою такого ж масштабу, як Сассун та Овен, а, можливо, і більшого, якщо говорити про поетикальні особливості лірики Розенберга. Авторка, зокрема, зазначає: «Мак-

симальна інтроспекція Розенберга, дослідження внутрішнього «буття» ліричного героя-солдата, картина руйнації людини здійснюється через залучення надбань художньої практики експресіонізму, але переведених із статичної «екстазу» у динаміку постійних перетворень людей і речей, життя і смерті, що посилюється за допомогою метаморфоз ритму і метру та використанням поряд з цим верлібру» [1, с.323]. Ця цитата – не тільки приклад обґрунтованого узагальнення, що базується на пильному «вдивлянні» в текст творів, а й яскраве свідчення наявності у авторки власного індивідуального стилю, що забезпечує доступність сприйняття роботи та свідчить про притаманну їй філологічну культуру.

Поетичні твори Едварда Томаса давно стали невід'ємною частиною національного англійського канону. Попри майже нарочиту відсутність «вимовлених» інтертекстуальних паралелей, класикою їх робить майже нарочита семантична та інтонаційна спорідненість із «довгою» та надто національно значущою традицією лірики природи, що сягає віків та охоплює десятки імен. Дослідниця «вирішує» проблему лірики Едварда Томаса, ясно позначаючи її місце як у «великому часі» (продовження традиції «великого» романтизму), так і у його власному («еволюція» замість «революції» Павнда та Еліота). Важливою та переконливою є показана на матеріалі творчості поета трансформація жанрів пасторалі та елегії, що завдяки радикальним змінам у їх семантиці та поетиці постають збагаченими імперсональним, об'єктивним фокусом бачення світу.

Четвертий розділ монографії присвячено поезії Д.Г. Лоренса – найменш дослідженій частині його літературної спадщини порівняно із його прозовими творами, і не тільки у нас, а й в англійських країнах. Лірика Лоренса постає як еволюційна система: від автологічних поезій ранніх збірок (“Love Poems and Others”, 1913; “Amores”, 1916), через емоційну та психологічну відвертість ліричної сповіді у “Look! We Have Come Through!” (1917) до опанування містичного досвіду смерті в останніх поезіях Лоренса (“Bavarian Gentians”, “The Ship of Death”). Окремий підрозділ присвячено розгляду семантики та поетики міфологізму та особливостям антропоморфізму поезій збірки “Birds, Beasts and Flowers” (1923) – своєрідного підсумку його художніх пошуків та найвищого досягнення Лоренса-поета. Розуміння життя не як сталості, а як плинності, що відбивається у спонтанності естетики та відсутності будь-яких алюзій на попередній інтелектуальний чи художній досвід, – ось якими бачить дослідниця парадигматичні риси лірики Д.Г. Лоренса.

У останньому розділі монографії мова йде про намагання Павнда та Еліота (і ранньої лірики модернізму взагалі) перекласти сучасність мовою культури заради зустрічі автора і читача (може і нечисленого) в точці культурної самоідентифікації кожного. Тому авторка і не вбачає протиріччя у включенні ранньої лірики Павнда та Еліота до «англійської», адже культурний контекст «Пруфрока» або «Моберлі» у широкому семантичному та психологічному розумінні багато в чому живиться саме англійською культурною традицією.

Робота Є.С. Чернокової виконує важливу «історико-літературну місію» принципового уточнення «мапи» англійської поезії першої третини минулого століття для вітчизняної науки.

У своїй основі дослідження побудоване на аналізі великої кількості поетичних текстів як єдиній «доказовій базі» сучасної науки, і виконане так, що демонструє високу філологічну культуру та наукову компетентність автора. Разом з тим, поетичні тексти поетів першої третини ХХ століття не існують у роботі ізольовано, а в ході аналізу оприявнюють свої «родові» зв'язки з англійською національною традицією, розвиваючи та збагачуючи її розуміння.

Роботі притаманна новизна задуму та висока філологічна культура, вона являє собою завершене самостійне дослідження, без сумніву, своєчасне та необхідне для української науки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чернокова Є.С. Англійська лірика 1900 – 1920-х років і становлення модернізму: Монографія / Є.С. Чернокова. – Харків: Компанія СМІТ, 2013. – 364 с.